

## ارزیابی کیفی مجله‌های علمی کشاورزی و منابع طبیعی ایران<sup>۱</sup>

عباس شریفی تهرانی<sup>۲،۳</sup>

### چکیده

در پژوهشی که توسط گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم انجام گرفت، ۲۰۰ مجله علمی در ۱۳ شاخه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ارزیابی و امتیازدهی شدند. درصد مجله‌هایی که از نظر امتیاز کل در رتبه‌های "بسیار خوب"، "خوب"، "متوسط"، "ضعیف" و "بسیار ضعیف" قرار گرفته بودند با استفاده از متداول‌ترین روش آماری تعیین شد. نتایج کلی نشان داد که از این تعداد مجله ۵٪ بسیار خوب، ۲۷٪ خوب، ۳۸٪ متوسط، ۲۲٪ ضعیف و ۷٪ بسیار ضعیف بودند. افزون بر امتیاز کل، امتیاز مجله‌ها در ۵ شاخص مهم شامل "ارزش کاربردی"، "ضرورت انتشار"، "به روز بودن موضوع"، "بدیع بودن موضوع" و "ارزش علمی- کاربردی" مقاله‌ها جداگانه بررسی شدند. در این بررسی، مجله‌هایی که امتیازشان مساوی یا بیشتر از میانگین یک انحراف معیار بود مجله‌های برتر در نظر گرفته شدند. نتایج نشان دادند که از ۲۰۰ مجله مورد بررسی ۱۰٪ در "ارزش کاربردی مجله"، ۱۶٪ در "ضرورت انتشار مجله"، ۱۵٪ در "به روز بودن موضوع مقاله"، ۱۵٪ در "بدیع بودن موضوع مقاله" و ۱۴٪ در "ارزش علمی- کاربردی مقاله" برتر بوده‌اند. همچنین درصد مجله‌های برتر در یک تا پنج شاخص مهم در شاخه‌های مختلف نیز محاسبه شد و معلوم شد از ۲۰۰ مجله مورد بررسی ۱۶٪ دستکم در یک شاخص، ۱۰٪ در دو شاخص، ۷٪ در سه شاخص، ۲٪ در چهار شاخص و فقط ۱٪ در هر پنج شاخص برتر بوده و ۶۳٪ مجله‌ها در هیچ یک از شاخص‌های پنج‌گانه برتری نداشتند. بدین ترتیب در تعیین مرتبه علمی- پژوهشی مجله‌ها می‌توان افزون بر امتیاز کل که حاصل جمع امتیازهای شاخص‌های کلی مجله و میانگین امتیازهای مقاله‌ها است، امتیازهای پنج شاخص مهم را نیز در نظر گرفت.

**واژگان کلیدی:** ارزیابی مقاله، ارزیابی مجله، شاخص علمی، امتیازهای کل مجله‌ها.

### مقدمه

شناخت و ارزیابی وضعیت تولید علم و فعالیت‌های پژوهشی در هر یک از زمینه‌های علمی کشور امری ضروری است. یکی از شاخص‌های توسعه و تولید علم، مقاله‌های علمی منتشر شده در مجله‌های علمی معتبر است. از این رو پایش و ارزیابی مجله‌های علمی حائز اهمیت است. کمیسیون نشریات علمی کشور وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری هر ساله مجله‌های علمی- پژوهشی و علمی- ترویجی را ارزیابی می‌کند. ارزیابی مجله‌ها توسط کمیسیون یاد شده به طور عمده براساس شاخص‌های کلی و نیز شاخص‌های مربوط به عنوان و محتوای نشریه است. در این راستا، در سال ۱۳۹۳ تعداد ۱۶۸ مجله در علوم کشاورزی و منابع طبیعی توسط این کمیسیون ارزیابی و تعیین اعتبار شده است (۱). یکی از علل عمده افزایش شمار مجله‌ها، وابستگی ارتقای اعضای هیئت علمی به امتیاز مقاله‌های علمی و همچنین دفاع از پایان نامه‌های دانشجویی است. بنابراین، هر مؤسسه سعی می‌کند که دارای مجله مستقلی باشد تا مقاله‌های اعضای خود را به چاپ برساند. این موضوع موجب شده که انتشار بعضی از این مجله‌ها به دلیل نداشتن مقاله به تأخیر افتند یا مقاله‌های با اعتبار علمی کم در آنها چاپ شوند. افزون بر این، تعدادی مجله نیز بدون اینکه مجوز کمیسیون وزارت علوم را داشته باشند منتشر می‌شوند.

گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم بنا به دلیل‌های یاد شده و با اعتقاد بر لزوم ارزیابی کیفی مجله‌ها که در آن افزون بر شاخص‌های کلی، شاخص‌های دقیق مربوط به کیفیت مقاله‌ها نیز در نظر گرفته می‌شود، طرحی با عنوان "بررسی و ارزیابی کیفی مجله‌های علمی کشاورزی و منابع طبیعی" تدوین کرد و پس از تصویب آن در شورای علمی فرهنگستان علوم در تاریخ ۱۳۹۴/۲/۲۰، با همکاری ۶۲ نفر از اعضای گروه علوم کشاورزی به مرحله اجرا درآمد. هدف اصلی این طرح بررسی و تعیین اعتبار شاخص‌های کلی مجله و نیز شاخص‌های مقاله‌های علمی از نظر کیفی و تعیین نقاط ضعف و قوت و گروه‌بندی آنها و در صورت لزوم اعلام نتایج به دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های منتشر کننده مجله‌ها و دیگر مسئولان بود.

### مواد و روش‌ها

نخست با مراجعه به منابع موجود (۱) و اطلاعات شخصی مجریان، تعداد ۲۰۰ مجله از مجله‌های علمی- پژوهشی یا علمی- ترویجی که در زمینه‌های علوم کشاورزی و منابع طبیعی کشور منتشر می‌شوند، انتخاب شد و یک نسخه از شماره‌های آنها که در سال ۱۳۹۳ منتشر شده بودند، جمع‌آوری شد. چنانچه مجله‌ای در این سال منتشر نشده بود، شماره‌های منتشر شده سال ۱۳۹۲ آنها بررسی و ارزیابی شدند.

در مرحله بعد شاخص‌های شکلی- ساختاری مجله و همچنین شاخص‌های کیفی مقاله‌های آن، امتیازها و ضریب‌های آنها در قالب دو پرسشنامه (جدول‌های ۱ و ۲) ارزیابی شدند. جدول ۱ توسط شورای شاخه و جدول ۲ به وسیله داوران متخصص در هر شاخه تکمیل و در مرحله آخر امتیازهای کل هر مجله (مجموع امتیازهای جدول ۱ و میانگین امتیازهای جدول ۲) محاسبه شدند و در مجموع بیش از ۲۴۰۰ مقاله علمی بررسی شد.

جدول ۱- پرسشنامه مربوط به شاخص‌های بررسی مجله‌های علمی- پژوهشی و امتیاز آنها.

رتبه	عنوان شاخص	۴ (امتیاز) بسیار زیاد	۳ (امتیاز) زیاد	۲ (امتیاز) متوسط	۱ (امتیاز) ضعیف- کم	بسیار ضعیف- بسیار کم (بدون امتیاز)	ضریب	امتیاز نهایی
۱.	سابقه انتشار <sup>۱</sup>						۱	
۲.	مناسب بودن عنوان مجله، مشابه نبودن عنوان (با توجه به سابقه مجله)، ارتباط منطقی با محتویات و تطابق عنوان فارسی با انگلیسی						۰/۵	
۳.	وضع ظاهری مجله از نظر تطبیق با یک مجله علمی نمونه (قطع- رنگ- تایپ- چاپ- تعداد صفحات و ...)						۰/۵	
۴.	داشتن پایگاه اینترنتی (وبگاه) انتشار به موقع و رعایت تناوب انتشار مجله با توجه به تعداد مقاله‌ها مجله در سال <sup>۲</sup>						۱	
۵.	نمایه شدن در پایگاه‌های اطلاعات علمی معتبر مانند Scopus, ISI, CAB, ISC و غیره <sup>۳</sup>						۱/۵	
۶.	ترکیب هیأت تحریریه و مشاوران و سوابق علمی آنها و داشتن سیستم داوری مناسب						۱	
۷.	رعایت درصد مقاله‌ها مجاز هیئت تحریریه در مجله						۰/۲۵	
۸.	نقش مجله در گسترش مرزهای دانش و یا تأثیر کاربردی مجله در توسعه کشور <sup>۴</sup>						۱/۷۵	
۹.	ارتباط انتشار مجله با انجمن علمی <sup>۵</sup>						۱	
۱۰.	ضرورت انتشار مجله با توجه به فعالیت‌های علمی در رشته مربوط جمع امتیازهای نهایی مجله (بیشینه ۴۰ امتیاز)						۱/۵	

- ۱- امتیازات سابقه انتشار: تا ۵ سال ۱ امتیاز ۶ تا ۱۰ سال ۲ امتیاز ۱۱ تا ۱۵ سال ۳ امتیاز ۱۶ سال به بالا ۴ امتیاز
- ۲- به ازای هر ۸ مقاله منتشر شده در سال ۱ امتیاز و حداکثر ۴ امتیاز برای ۳۰ مقاله و بیشتر
- ۳- مجله‌ها دارای ضریب تأثیر در ISI (۴ امتیاز) مجله‌ها مندرج در فهرست ISI (۳ امتیاز) مجله‌ها مندرج در فهرست ISC (۲ امتیاز)
- ۴- یکی از دو موضوع انتخاب شده و امتیاز داده شود.
- ۵- ارگان انجمن یا وابستگی به انجمن.

جدول ۲- پرسشنامه مربوط به شاخص‌های بررسی مقاله‌های علمی و امتیاز آنها.

رتبه	عنوان شاخص	۴ امتیاز	۳ امتیاز	۲ امتیاز	۱ امتیاز	بدون امتیاز	ضریب	امتیاز نهائی
۱.	به روز بودن موضوع مقاله و نوآوری در آن	کاملاً جدید	جدید	نسبتاً جدید	قدیمی	بسیار قدیمی	۲	
۲.	بدیع بودن موضوع مقاله	در جهان	در ایران	در منطقه (با آب و هوای یکسان)	در محل	-	۱	
۳.	ارزش مقاله از نظر حل یک مسئله علمی □ و یا یک مسئله کاربردی □†	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	بسیار ضعیف	۲	
۴.	رعایت اصول نگارش در مقاله	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	بسیار ضعیف	۱/۵	
۵.	رعایت استاندارد در چکیده فارسی و انگلیسی و داشتن واژگان کلیدی	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	بسیار ضعیف	۱	
۶.	رعایت اصول مقدمه‌نویسی (تعریف مسئله، اهمیت، اهداف)	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	بسیار ضعیف	۱/۵	
۷.	کامل، گویا، و مناسب بودن روش پژوهش، استفاده از روش‌های آماری مناسب در صورت لزوم	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	بسیار ضعیف	۱/۵	
۸.	نتایج (مطابقت با روش‌ها، جامع بودن، شفاف بودن)	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	بسیار ضعیف	۱/۵	
۹.	جامع و مانع بودن بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهاد	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	بسیار ضعیف	۲	
۱۰.	کامل بودن بررسی منابع و رعایت فرمت مشخص، صحت ارجاع و مطابقت متن و لیست منابع	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	بسیار ضعیف	۱	

جمع امتیازهای نهایی مقاله (حداکثر ۶۰ امتیاز)

† با علامت × مشخص شود.

امتیازهای کل به دست آمده از مجله‌های هر شاخه، میانگین، انحراف معیار ( $\sigma$ ) و ضریب تغییرهای (%) آنها محاسبه شدند. پس از تأیید نرمال بودن امتیازها، با استفاده از متداول‌ترین روش آماری توصیه شده در کتاب "آمار و احتمالات کاربردی" (۳) رتبه‌بندی مجله‌ها در هر شاخه براساس معیارهای زیر انجام گرفت.

- ۱- امتیاز کل بیشتر از " $1/5\sigma +$  میانگین" بسیار خوب
- ۲- امتیاز کل بین " $0/5\sigma +$  میانگین" تا " $1/5\sigma +$  میانگین" خوب
- ۳- امتیاز کل بین " $0/5\sigma -$  میانگین" تا " $0/5\sigma +$  میانگین" متوسط
- ۴- امتیاز کل بین " $1/5\sigma -$  میانگین" تا " $0/5\sigma -$  میانگین" ضعیف
- ۵- امتیاز کل کمتر از " $1/5\sigma -$  میانگین" بسیار ضعیف

در ارزیابی براساس امتیاز شاخص‌های مهم پنج‌گانه در هر شاخه، پس از جمع‌بندی امتیازهای مجله‌ها در هر شاخص، میانگین، انحراف معیار ( $\sigma$ ) و ضریب تغییرهای (%) آنها محاسبه شد و سپس مجله‌هایی که امتیازشان در آن شاخص‌ها بیشتر از میانگین به اضافه یک انحراف معیار ( $1\sigma + \mu$ ) بودند مجله‌های برتر در این شاخص شناخته شدند. شرح بیشتر اجرای طرح در گزارش پایانی طرح آمده است.

## نتایج

شمار و درصد مجله‌هایی که از نظر امتیاز کل در رتبه‌های بسیار خوب، خوب، متوسط، ضعیف و بسیار ضعیف قرار گرفته بودند در شاخه‌های مختلف تعیین شدند (جدول ۳). با توجه به این جدول، از نظر تعداد مجله، شاخه‌ها را می‌توان به ۳ دسته تقسیم کرد.

دسته اول - شاخه‌هایی که در زمینه‌های تخصصی مربوط به آنها بیش از ۱۵ مجله ارزیابی شده است. در این دسته شاخه زراعت و اصلاح نباتات بیشترین تعداد (۴۰ مجله) را به خود اختصاص داده است، شاخه آبیاری (۲۴ مجله)، شاخه گیاه‌پزشکی (۲۲ مجله)، شاخه مرتع و آبخیزداری (۱۹ مجله) و شاخه علوم و صنایع غذایی (۱۷ مجله) در ردیف‌های بعدی قرار دارند.

دسته دوم - شاخه‌هایی که در زمینه‌های تخصصی مربوط به آنها بین ۱۰ تا ۱۵ عنوان مجله ارزیابی شده است. در این دسته به ترتیب شاخه شیلات (۱۳ مجله)، شاخه اقتصاد، ترویج و آموزش کشاورزی (۱۱ مجله)، علوم دامی (۱۱ مجله)، علوم باغبانی (۱۰ مجله)، جنگل و محیط زیست (۱۰ مجله)، خاک‌شناسی (۱۰ مجله) قرار دارند.

دسته سوم - شاخه‌هایی که در زمینه‌های تخصصی مربوط به آنها کمتر از ۱۰ عنوان مجله ارزیابی شده است به ترتیب شامل چوب‌شناسی (۷ مجله) و ماشین‌های کشاورزی (۶ مجله) هستند.

جدول ۳ نشان می‌دهد که از ۲۰۰ عنوان مجله مورد بررسی ۵٪ دارای رتبه بسیار خوب، ۲۷٪ خوب، ۳۸٪ متوسط، ۲۲٪ ضعیف و ۷٪ بسیار ضعیف هستند. شماری از شاخه‌ها دارای مجله بسیار خوب نیستند و رتبه ضعیف و بسیار ضعیف نیز در شماری دیگر از شاخه‌ها وجود ندارد.

از بررسی این جدول نتایج زیر به دست می‌آید:

در مورد دسته اول - مجله‌های بسیار خوب و خوب بین کمینه ۲۲/۷٪ در شاخه گیاه‌پزشکی و بیشینه ۳۶/۸٪ در شاخه مرتع و آبخیزداری، مجله‌های متوسط بین کمینه ۲۱٪ در شاخه مرتع و آبخیزداری و بیشینه ۵۴/۵٪ در شاخه گیاه‌پزشکی و مجله‌های ضعیف و بسیار ضعیف بین کمینه ۲۲/۷٪ در شاخه گیاه‌پزشکی و بیشینه ۴۲٪ در شاخه مرتع و آبخیزداری قرار گرفته است.

در مورد دسته دوم - مجله‌های بسیار خوب و خوب بین کمینه ۲۰٪ در شاخه خاک‌شناسی و بیشینه ۳۸/۵٪ در شاخه شیلات، مجله‌های متوسط بین کمینه ۱۵/۴٪ در شاخه شیلات و بیشینه ۵۰٪ در شاخه جنگل و محیط زیست و شاخه خاک‌شناسی و مجله‌های ضعیف و بسیار ضعیف بین کمینه ۲۰٪ در شاخه جنگل و محیط زیست و بیشینه ۴۶/۱۶٪ در شاخه شیلات قرار گرفته است.

در مورد دسته سوم - مجله‌های خوب و بسیار خوب بین کمینه ۳۳/۳٪ در شاخه ماشین‌های کشاورزی و بیشینه ۴۲/۹٪ در شاخه چوب‌شناسی، مجله‌های متوسط بین کمینه ۴۲/۸۶٪ در شاخه چوب‌شناسی و بیشینه ۵۰٪ در شاخه ماشین‌های کشاورزی و مجله‌های ضعیف بین کمینه ۱۴/۳٪ در شاخه چوب‌شناسی و بیشینه ۱۶/۷٪ در شاخه ماشین‌های کشاورزی قرار دارند.

جدول ۴ نشان می‌دهد که بین مجله‌های دسته اول و دوم که روی هم ۹۳/۵٪ کل مجله‌های منتشر شده را تشکیل می‌دهند از نظر درصد مجله‌ها در رتبه‌های مختلف تشابه بیشتری وجود دارد، به طوری که بیشینه مجله‌های خوب و بسیار خوب در دسته اول ۳۶/۸٪ و در دسته دوم ۳۸/۴۶٪ است. مجله‌های متوسط در دسته اول ۵۴/۵۴٪ و در دسته دوم ۵۰٪ و مجله‌های ضعیف و بسیار ضعیف در دسته اول ۴۲/۱٪ و در دسته دوم ۴۶/۲٪ است. نتایج کلی نشان می‌دهد که از ۲۰۰ مجله مورد بررسی ۳۲٪ مجله‌ها در رتبه خوب و بسیار خوب، ۳۸/۵٪ متوسط و ۲۹/۵٪ در رتبه ضعیف و بسیار ضعیف قرار دارند (شکل ۱). همان‌طور که در شکل ۱ دیده می‌شود؛ از مجموع ۲۰۰ مجله داوری شده، ۱۰ مجله بسیار خوب، ۵۴ مجله خوب، ۷۷ مجله متوسط، ۴۵ مجله ضعیف و ۱۴ مجله بسیار ضعیف تشخیص داده شدند.

جدول ۳- تعداد مجله‌ها و درصد آنها در رتبه‌های مختلف در شاخه‌های علوم کشاورزی و منابع طبیعی.

شاخه‌ها	تعداد مجله‌ها	بسیار خوب		خوب		متوسط		ضعیف		بسیار ضعیف	
		درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
آبیاری	۲۴	-	-	۸	۳۳/۳۳	۹	۳۷/۵۰	۵	۲۰/۸۴	۲	۸/۳۳
اقتصاد، ترویج و آموزش کشاورزی	۱۱	-	-	۴	۳۶/۳۶	۴	۳۶/۳۶	۲	۱۸/۱۸	۱	۹/۱۰
علوم باغبانی	۱۰	۱	۱۰	۲	۲۰	۴	۴۰	۳	۳۰	-	-
جنگل و محیط زیست	۱۰	۱	۱۰	۲	۲۰	۵	۵۰	-	-	۲	۲۰
چوب‌شناسی	۷	-	-	۳	۴۲/۸۶	۳	۴۲/۸۶	-	-	۱	۱۴/۲۸
خاک‌شناسی	۱۰	-	-	۲	۲۰	۵	۵۰	۲	۲۰	۱	۱۰
علوم دامی	۱۱	۱	۹/۱۰	۲	۱۸/۱۸	۵	۴۵/۴۵	۳	۲۷/۲۷	-	-
زراعت و اصلاح نباتات	۴۰	۲	۵	۱۱	۲۷/۵	۱۶	۴۰	۱۰	۲۵	۱	۲/۵
شیلات	۱۳	-	-	۵	۳۸/۴۶	۲	۱۵/۳۸	۵	۳۸/۴۶	۱	۷/۷
علوم و صنایع غذایی	۱۷	۱	۵/۸۸	۵	۲۹/۴۱	۵	۲۹/۴۱	۵	۲۹/۴۱	۱	۵/۸۸
گیاه‌پزشکی	۲۲	۲	۹/۱۰	۳	۱۳/۶۳	۱۲	۵۴/۵۴	۲	۹/۱۰	۳	۱۳/۶۳
ماشین‌های کشاورزی	۶	-	-	۲	۳۳/۳۳	۳	۵۰	-	-	۱	۱۶/۶۷
مرتع و آب‌خیزداری	۱۹	۲	۱۰/۵۳	۵	۲۶/۳۲	۴	۲۱/۰۵	۷	۳۶/۸۴	۱	۵/۲۶
تعداد کل و درصد کل مجله‌ها	۲۰۰	۱۰	۵	۵۴	۲۷	۷۷	۳۸/۵	۴۴	۲۲	۱۵	۷/۵

درصد مجله‌های "بسیار خوب+خوب"، "متوسط"، "ضعیف + بسیار ضعیف" در سه دسته در جدول ۴ خلاصه شده است.

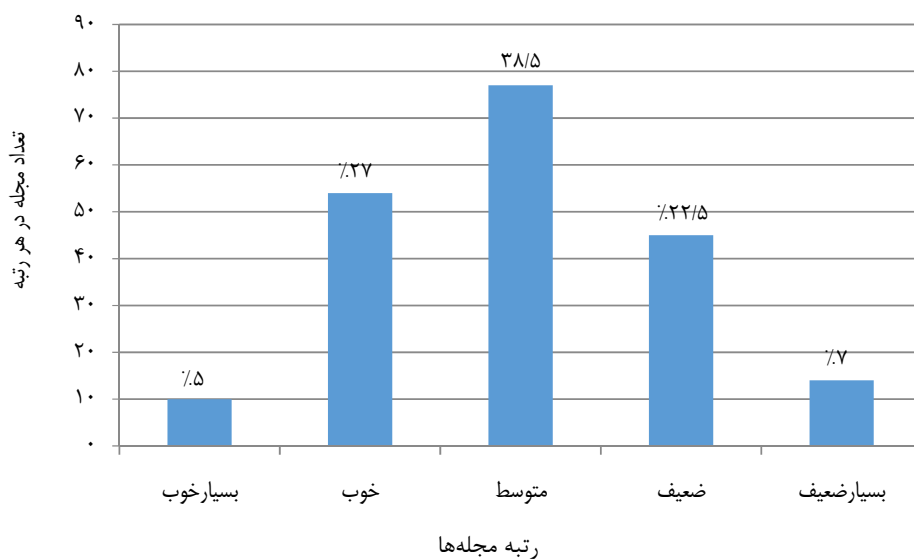
افزون بر امتیاز کل، امتیاز مجله‌ها در ۵ شاخص مهم (ارزش کاربردی، ضرورت انتشار، به روز بودن موضوع، بدیع بودن موضوع و ارزش علمی- کاربردی مقاله‌ها) جداگانه بررسی شد. در این بررسی، مجله‌هایی که امتیازشان مساوی یا بیشتر از "یک انحراف معیار + میانگین" بود مجله‌های برتر در نظر گرفته شدند. تعداد و درصد مجله‌های برتر در شاخص‌های پنج‌گانه در شاخه‌های علوم کشاورزی و منابع طبیعی در جدول ۵ آمده است.

نتایج به دست آمده نشان می‌دهند که از ۲۰۰ مجله مورد بررسی ۱۰٪ در شاخص ۱ (ارزش کاربردی مجله)، ۱۶/۵٪ در شاخص ۲ (ضرورت انتشار مجله)، ۱۵٪ در شاخص ۳ (به روز بودن موضوع مقاله)، ۱۵/۵٪ در شاخص ۴ (بدیع بودن موضوع مقاله) و ۱۴/۵٪ در شاخص ۵ (ارزش علمی- کاربردی مقاله) برترند.

همچنین تعداد و درصد مجله‌های برتر در یک تا پنج شاخص مهم در شاخه‌های مختلف نیز محاسبه شد که نتایج آن در جدول ۶ خلاصه شده است. این جدول نشان می‌دهد که از ۲۰۰ عنوان مجله فقط ۱/۵٪ آنها در پنج شاخص، ۲٪ در چهار شاخص، ۷٪ در سه شاخص، ۱۰٪ در دو شاخص، ۱۶٪ در یک شاخص برتر هستند و ۶۳٪ در هیچ یک از شاخص‌ها برتر نیستند.

جدول ۴ - درصد مجله‌ها در رتبه‌های مختلف در سه دسته از شاخه‌های علوم کشاورزی و منابع طبیعی.

دسته	شاخه	تعداد مجله‌ها	مجله‌های خوب + بسیار خوب	مجله‌های متوسط	مجله‌های ضعیف + بسیار ضعیف
اول	زراعت و اصلاح نباتات	۴۰	۳۲/۵	۴۰	۲۷/۵
	آبیاری	۲۴	۳۳/۳	۳۷/۵	۲۹/۱۷
	گیاه‌پزشکی	۲۲	۲۲/۷۳	۵۴/۵۴	۲۲/۷۳
	مرتع و آبخیزداری	۱۹	۳۶/۸۵	۲۱/۰۵	۴۲/۱
	علوم و صنایع غذایی	۱۷	۳۵/۳	۲۹/۴	۳۵/۳
دوم	شیلات	۱۳	۳۸/۴۶	۱۵/۳۸	۴۶/۱۶
	اقتصاد، ترویج و آموزش کشاورزی	۱۱	۳۶/۳۶	۳۶/۳۶	۲۷/۲۸
	علوم دامی	۱۱	۲۷/۳	۴۵/۴	۲۷/۳
	علوم باغبانی	۱۰	۳۰	۴۰	۳۰
	جنگل و محیط زیست	۱۰	۳۰	۵۰	۲۰
	خاک‌شناسی	۱۰	۲۰	۵۰	۳۰
سوم	چوب‌شناسی	۷	۴۲/۸۶	۴۲/۸۶	۱۴/۲۸
	ماشین‌های کشاورزی	۶	۳۳/۳۳	۵۰	۱۶/۶۷
تعداد کل و درصد کل مجله‌ها		۲۰۰	۳۲	۳۸/۵	۲۹/۵



شکل ۱ - فراوانی رتبه‌های مختلف در میان مجله‌های داوری شده در ۱۳ شاخه گروه علوم کشاورزی.

جدول ۵ - تعداد و درصد مجله‌های برتر در شاخص‌های پنج‌گانه در شاخه‌های علوم کشاورزی و منابع طبیعی.

شاخه‌ها	تعداد مجله‌ها	ارزش کاربردی		ضرورت انتشار		به روز بودن		بدیع بودن موضوع		ارزش علمی - کاربردی مقاله	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
آبیاری	۲۴	-	-	۱	۴/۱۷	۲	۸/۳۳	۲	۸/۳۳	۲	۸/۳۳
اقتصاد، ترویج و آموزش کشاورزی	۱۱	۲	۱۸/۱۸	۱	۹/۱	۲	۱۸/۱۸	۲	۱۸/۱۸	۲	۱۸/۱۸
علوم باغبانی	۱۰	۲	۲۰	۳	۳۰	۲	۲۰	۱	۱۰	۲	۲۰
جنگل و محیط زیست	۱۰	۱	۱۰	۳	۳۰	۲	۲۰	۱	۱۰	۳	۳۰
چوب‌شناسی	۷	۲	۲۸/۵۷	-	-	۱	۱۴/۲۸	۱	۱۴/۲۸	-	-
خاک‌شناسی	۱۰	۱	۱۰	۴	۴۰	۱	۱۰	۱	۱۰	-	-
علوم دامی	۱۱	۱	۹/۱	۱	۹/۱	۲	۱۸/۱۸	۳	۲۷/۲۷	۲	۱۸/۱۸
زراعت و اصلاح نباتات	۴۰	۳	۷/۵	۷	۱۷/۵	۶	۱۵	۶	۱۵	۶	۱۵
شیلات	۱۳	۱	۷/۶۹	۳	۲۳/۰۷	۲	۱۵/۳۸	۱	۷/۶۹	۳	۲۶/۰۷
علوم و صنایع غذایی	۱۷	-	-	۲	۱۱/۷۶	۲	۱۱/۷۶	۳	۱۷/۶۵	۴	۲۳/۵۳
گیاه‌پزشکی	۲۲	۳	۱۳/۶۴	۴	۱۸/۱۸	۴	۱۸/۱۸	۵	۲۲/۶۵	۳	۱۳/۶۴
ماشین‌های کشاورزی	۶	-	-	۲	۳۳/۳۳	-	-	۱	۱۶/۶۷	-	-
مرتع و آب‌خیزداری	۱۹	۴	۲۱/۰۵	۲	۱۰/۵۳	۴	۲۱/۰۵	۴	۲۱/۰۵	۲	۱۰/۵۳
تعداد کل و درصد کل مجله‌ها	۲۰۰	۲۰	۱۰	۳۳	۱۶/۵	۳۰	۱۵	۳۱	۱۵/۵	۲۹	۱۴/۵

### بحث

در این پژوهش ۲۰۰ مجله مربوط به رشته‌های مختلف کشاورزی بررسی شدند و این در حالی است که هنوز تعدادی مجله در این رشته‌ها انتشار می‌یابند که در دسترس نبودند یا قابل بررسی تشخیص داده نشدند. این تعداد زیاد مجله که به طور عمده در سال‌های اخیر اجازه نشر یافته‌اند، نتیجه سیاست‌های نادرستی است که مبنای آن کمیت‌گرایی بوده است. این پژوهش نشان داد که ۳۲٪ مجله‌ها دارای رتبه‌های بسیار خوب و خوب بودند که لازم است حمایت بیشتری از آنها شود، ۲۹/۵٪ مجله‌ها دارای رتبه‌های ضعیف و بسیار ضعیف بودند که در بیشتر موارد انتشار آنها ضرورتی ندارد و لازم است در مجوز انتشار آنها تجدید نظر شود و ۳۸/۵٪ مجله‌ها در رتبه متوسط قرار دارند که لازم است در مدت زمان معینی در رفع نارسایی‌ها و بالا بردن کیفیت مجله و مقاله‌های مربوطه اقدام کنند و پس از بررسی مجدد کیفیت مجله در مورد ادامه انتشار آنها تصمیم‌گیری شود.

به طور کلی توسعه بی‌رویه مؤسسه‌های آموزش عالی که خود مصداقی از کمیت‌گرایی است، باعث اجرای پژوهش‌های ناکارآمد و در نتیجه تهیه و انتشار مقاله‌های متوسط و ضعیف شده است. در نتیجه، در هر رشته مجله‌های متعددی به وجود آمده که هدف آنها مهیا کردن شرایط فراغت از تحصیل دانشجویان، استخدام و ارتقای اعضای هیئت علمی است. نتیجه دیگر این که مجله‌های خوب به تدریج با کمبود مقاله روبه‌رو می‌شوند و قدرت انتخاب آنها کاهش می‌یابد و از نظر علمی و مالی تضعیف می‌شوند. سرانجام اینکه سطح علمی مجله‌های خوب نیز پایین می‌آید.

جدول ۶ - تعداد و درصد مجله‌های برتر در یک تا پنج شاخص مهم در شاخه‌های علوم کشاورزی و منابع طبیعی.

شاخه‌ها	تعداد مجله‌ها	برتر در پنج شاخص		برتر در چهار شاخص		برتر در سه شاخص		برتر در دو شاخص		برتر در یک شاخص	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
آبیاری	۲۴	-	-	۱	۴/۱۷	-	-	۱	۴/۱۷	۲	۸/۳۳
اقتصاد، ترویج و آموزش کشاورزی	۱۱	-	-	۱	۹/۱	-	-	۱	۹/۱	۳	۲۷/۲۷
علوم باغبانی	۱۰	۱	۱۰	-	-	۱	۱۰	۱	۱۰	-	
جنگل و محیط زیست	۱۰	-	-	-	-	-	-	۳	۳۰	۴	۴۰
چوب‌شناسی	۷	-	-	-	-	-	-	۲	۲۸/۵۷	-	
خاک‌شناسی	۱۰	-	-	۱	۱۰	-	-	-	-	۳	۳۰
علوم دامی	۱۱	-	-	-	-	۳	۲۷/۲۷	-	-	-	
زراعت و اصلاح نباتات	۴۰	۱	۲/۵	-	-	۲	۵	۴	۱۰	۹	۲۲/۵
شیلات	۱۳	-	-	-	-	۲	۱۵/۳۸	۲	۱۵/۳۸	-	
علوم و صنایع غذایی	۱۷	-	-	-	-	۲	۱۱/۷۶	۲	۱۱/۷۶	۱	۵/۸۸
گیاه‌پزشکی	۲۲	۱	۴/۵۴	۱	۴/۵۴	۱	۴/۵۴	۲	۹/۱	۴	۱۸/۱۸
ماشین‌های کشاورزی	۶	-	-	-	-	-	-	-	-	۳	۵۰
مرتع و آبخیزداری	۱۹	-	-	-	-	۳	۱۵/۷۹	۲	۱۰/۵۳	۳	۱۵/۷۹
تعداد کل و درصد کل مجله‌ها	۲۰۰	۳	۱/۵	۴	۲	۱۴	۷	۲۰	۱۰	۳۲	۱۶

در این ارزیابی مشاهده شد که در بیشتر موارد در نشریه‌های انجمن‌های علمی نارسایی کمتری دیده می‌شود. این وضعیت به علت وجود هیئت‌های تحریریه به نسبت قوی‌تر در مجله‌های انجمن‌ها از یک سو و نبود الزام چاپ مقاله توسط این مجله‌ها به منظور فراغت از تحصیل یا ارتقا و استخدام در مؤسسه‌ها، از سوی دیگر است. افزون بر این، انتشار و تعداد مجله برای مؤسسه‌های علمی و پژوهشی امتیاز دارد که خود، یکی از علت‌های تعدد مجله‌ها بدون برخورداری از کیفیت لازم است.

شوربخانه در مقایسه با مجله‌های علمی بین‌المللی هیچ یک از مجله‌های تخصصی داخلی، حتی آنها که عنوان بسیار خوب را کسب کرده‌اند، در حد یک چهارم اول و دوم مجله‌های بین‌المللی رشته مربوط ( $Q_1$  و  $Q_2$ ) نیستند و از جمله دلیل‌های آن همان طور که در بالا گفته شد، تاکید بیش از اندازه مقررات تحصیلی و استخدامی بر کمیت انتشارات، صرف نظر از کیفیت آنها، رقابت بین مجله‌ها برای دریافت مقاله و انتشار نتایج پژوهش‌های بهتر در مجله‌های بین‌المللی توسط پژوهشگران داخلی است. بنابراین کل سیاست‌های آموزشی و پژوهشی کشور به هم مرتبط هستند. گسترش بی‌رویه آموزش عالی موجب رقیق شدن اعتبارها و امکان‌های پژوهشی مؤسسه‌ها و پذیرش شمار زیاد دانشجو بدون امکان‌های کافی و حتی مورد نیاز کشور، موجب تولید دانش‌آموختگان بدون شغل و آینده روشن می‌شود. افزون بر این در همین شرایط، مقررات دانشگاهی از دانشجو و هیئت علمی، پژوهش و انتشار مقاله طلب می‌کند که نتیجه آن چیزی جز پژوهش، مجله و مقاله متوسط و ضعیف نیست.

### سیاسگزاری

از فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران که اعتبار اجرای این طرح را تأمین کرده‌اند سپاسگزاری می‌شود. همچنین از ۶۲ نفر اعضای گروه علوم کشاورزی، که در اجرای طرح همکاری داشته‌اند و همچنین کارشناسان گروه، تشکر و قدردانی می‌شود.



### منابع

- ۱- بی‌نام. ۱۳۹۴. فهرست عنوان‌های مجله‌های گروه علوم کشاورزی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۹۳، برگرفته از <http://journals.msrt.ir>
- ۲- عباس شریفی تهرانی و همکاران، ۱۳۹۵. گزارش پایانی طرح پژوهشی «بررسی و ارزیابی کیفی مجلات علمی کشاورزی و منابع طبیعی» گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران.
- ۳- یزدی صمدی، ب.، ح. امیری‌نوغان و س.ع. پیغمبری. ۱۳۸۶. آمار و احتمالات کاربردی. موسسه انتشارات دانشگاه تهران. شماره ۲۸۲۷. ۷۵۶ صفحه.

## Qualitative Evaluation of Iranian Scientific Journals in Agriculture and Natural Resources

A. Sharifi Tehrani<sup>1,2</sup>

In a research project in the I.R. Iran, Academy of Sciences, 200 Iranian scientific journals in 13 fields of agriculture and natural resources were qualitatively evaluated and scored. The journals were ranked “very high”, “high”, “medial”, “low” or “very low” on the basis of total score using a common statistical method. Accordingly, the distribution rank of the journals among the five above categories was as follows: very high, 5%; high, 27%; medial, 38.5%; low, 22% and very low, 7.5%. In addition to the total score, the journals were also ranked for five indices of “practical usefulness”, “necessity of publication”, and quality of their articles including “up-to-datedness”, “innovativeness”, and “scientific/applied merits”. The journals which attained a score equal or higher than mean plus 1 standard deviation were regarded as “high” ranking. The percentages of journals which ranked “high” by various indices were as follows: 10% in “practical usefulness”, 16.5 % in “necessity of publication”, 15% in “up-to-datedness”, 15.5% in “innovativeness”, and 14.5% in “scientific/applied merits”. Percentages of “high” journals in one or more indices were: 36.5% at least in one index, 20.5% in two indices, 10.5% in three indices, 3.5% in four indices and only 1.5% in all five indices. Thus, these indices, in addition to total score, may be considered when evaluating the journals for their scientific rank.

**Key words:** Article evaluation, Journal evaluation, Scientific rank, Journals total scores.

---

1. Corresponding author, Email: asharifi1@yahoo.fr

2. Fellow of Academy of Sciences and Professor, University of Tehran and Principal Researcher of the Project “Evaluation of Iranian Scientific Journals in Agriculture and Natural Resources” in collaboration with all Members of the Agricultural Science Group of I.R. Academy of Sciences, Tehran, I. R. Iran.